

Hoever staat het met de opdelvingen te Koksijde?

REEDS vroeger werden pogingen aangewend om de puinen van de abdij Ter Duinen te Koksijde aan het licht te brengen. Doch telkens moesten de werken stopgezet worden wegens het hoge peil van het water.

Voor enkele jaren vatte Senator Jaak Van Buggenhout, sedert 1947 burgemeester van Koksijde, het plan op, delvingen te ondernemen. Het ging er vooral om de overblijfselen te zoeken van de monumentale abdijkerk, die in de loop van 13^e eeuw gebouwd werd.

Enige maanden vóór de eerste peilingen werden in de zogenaamde kelders - de stukken van het voormalige gastenhuis - delvingen gedaan en vele moeffen uitgehaald, met het doel daarmede de voorgevel van het Groot Seminarie te Brugge (de gewezen 'nieuwe' Duinenabdij) om te bouwen naar de trant van de oude delen van het gebouw.

Dank zij vooral het initiatief en het krachtig impuls van de burgemeester, werd in de zomer van 1949 met de peilingen begonnen. De hulp werd ingeroepen van de directeur van de Rijksdienst voor Opgravingen, Prof. dr. J. Breuer en van de Leuvense Prof. dr. Lemaire jr. Van zeer groot belang voor de peilingen was het schilderij van Pieter Pourbus. Voortgaande op de ligging van de twee voormalige molens van de abdij, van het kapelleken van Sint-Idesbald, en van het gastenhuis, werd de plaats afgebakend waar vermoedelijk de ingang van de kerk zich bevond. Bij het delven van een tweede gracht stootte de ploeg werklieden op harde steenblokken. Voorzichtig werd nu het zand weggeruimd, en stilaan steeg uit de grond de massale onderbouw van de pijlers, die de dubbele toegang tot de abdijkerk omgaven. Uit het onderzoek van de pijlers, wier architectuur in baksteen van allereerste gehalte is, stelde men vast, dat de westkant van latere tijd is en behoorde tot het '*opus sumptuosum*' van het groots portaal, dat eerst gedurende de 14^e eeuw bij de kerk werd gebouwd. Er werd dan ook besloten eerst dit portaal gans te ontbloten. Dit werk kon nog tot een goed einde gebracht worden in de loop der zomermaanden van 1949.

In 1950 werden de werken voortgezet. Meterhoge duinen bedekten de plaats waar de 120 meter lange abdijkerk zich eens verhief. Duizende kubieke meter zand dienden af- en weggevoerd. Daarbij moest ook gezorgd dat het waterpeil door drainering tot zakken gebracht werd. Dank zij de doortastendheid en vindingrijkheid van burgemeester Van Buggenhout werd dit reuzenwerk doorgevoerd. De ondernemer, die de grote staatswegen te Koksijde uitvoert, nam op zich die massa's zand weg te nemen. Eenmaal de moderne zware werktuigen de duinen hadden weggevoerd, werd wederom door een ploeg gedrilde arbeiders verder naar de stukken muren, pijlers en vloeren gezocht. Ganse brokken muur werden bloot gelegd. Vooral de zuidmuur van de kerk bereikte nog een betrekkelijke hoogte. Aan de noordkant van de kerk ontdekte men de puinen van de dubbele kapel die abt Jan Maes (1376-1406) deed bouwen 'pro animabus abbatum' (voor de zielernst van de abten). Vooral de gedeeltelijk bewaarde en overheerlijke vloer, met zijn kleine veelkleurige geglaazuurde tegels, wekte veel opzien en bewondering. Ook de architectuur van de gedeeltelijk bewaarde grafmonumenten trok fel de aandacht. Gedurende de opgravingen werden trouwens vele graven ontdekt (een 40-tal tot nu toe), ook enkele grafstenen. Onder deze laatste een 13^e - eeuwse. In de kapellen van abt Maes vond men het onderste deel van twee altaren. Het is onder een van beide (in de westkapel), dat men op 26 Augustus acht schedels ontdekte, netjes nevens elkaar geplaatst, allen in de zelfde houding. Omdat het metselwerk van de basis van het altaar het niet toeliet, is er een van die schedels wat op zij geplaatst. Tot wie die schedels behoord hebben, is nog niet uitgemaakt. Ook onder het altaar van de andere kapel werd een schedel (ook zonder de andere delen van een geraamte) ontdekt.

Thans is de kerk ontbloot tot aan de dwarsbeuk. Bij de eerste onderzoeken die in dit deel van de kerk alsook in het koor en sanctuarium gedaan werden, blijkt dat de onttakeling van deze delen groter geweest is dan van het deel dat reeds aan het licht kwam. In de loop van 1951, eenmaal het weder verdere opzoeken zal toelaten, wordt ook de rest van de kerk ontgraven.

Verder dient aangestipt dat op andere plaatsen van de abdij peilingen en gedeeltelijke opdelvingen gedaan werden. Zo werden delen van het gastenhuis (te W. van de kerk en van de prelatuur (te Z. van het kerkportaal) aan het licht

gebracht. Ook een betrekkelijk hoge muur van het kloosterpand, te Z. van de kerk.

Om de blootgelegde delen metselwerk, vooral de mooiste, te vrijwaren tegen regen en vorst, werden ze gedurende deze winter op doelmatige wijze met stro bedekt.

Hetgeen nu reeds aan het licht gekomen is, betekent ongetwijfeld een aanwinst voor de kennis van de bouwkunst in Vlaanderen in de 13^e en 14^e eeuw en niet het minst voor de geschiedenis van de grote West-Vlaamse Cisterciënserabdij.

J. DE CUYPER

Kaatsen

ALHOEWEL het kaatsspel nog niet volledig vergeten is, toch heeft de voetbal de handbal in Vlaanderen om zo te zeggen verdrongen. Zo was het vroeger niet.

Te Brugge, te Gent en elders werd er geaatst tot in het grafelijk hof. Iedere stad had een kaatsspel voor de lederen bal op de blote hand.⁽¹⁾

Wanneer pastoor Neerinck een diefstal in de O.L.V. kerk van Deinze verhaalt, welke in de nacht van Donderdag op Vrijdag, wezende 2 en 3 Januari 1620, plaats greep, vertelt hij dat de dieven met rust gelaten hadden: ‘den vergulden bal die onlancx te vooren de caetsers van Deynze dezelfde kercke hadden gheschonken....’⁽²⁾

Reeds in 1555 wordt een kaatsplein gemeld te Deinze, op de Markt gelegen tegenover het S. Jorishof.

In September 1663 is er te Deinze, ter gelegenheid van de kermis, een grote kaatskampstrijd. De stadswerklieden spannen koorden aan de geplante staken rond het spel. Deinze wil zich meten met de liefhebbers van Tielt en Meulebeke. Die kaatsers hadden ook hun supporters, want - zo luidt de stadsrekening 1662/64:

‘Item betaelt denselven vander Poorten de somme van 2 p. 3 s. 4 gr. in het vereeren met de wijn den heere hooghpointers der casselrije Audenaerde, den Burghemeestre van Thielt met eenighe schepenen van aldaer ende van Meulebeke ten tijde als wanneer zijlieden quamen zien caetsen op den x. xj. xij. 7bre 1663

26 p. par.’

(1) Over balspel en kaatsen, eertijds, zie Biekorf 1930, 375 en 1932, 110 (J Claeys).

(2) Kerkarchief Deinze. Handboek van de pastoor.